

Gestaag en onontkoombaar

Dit is de lange versie van een opiniestuk in het Financieel Dagblad van 09 januari 2025

Door Jolle Demmers, 10 januari 2025

Als Nederlandse maatschappij zouden we kritische vragen moeten stellen bij de manier waarop we worden voorbereid op oorlog. De snelle opkomst van militarisme en militarisering maakt dat steeds moeilijker.

In zijn maidenspeech als NAVO-chef stelde Rutte vorige week dat het “tijd is dat wij ons geestelijk instellen op oorlog.” Rutte waarschuwt dat Rusland niet alleen van plan is om Oekraïne van de kaart te vegen, maar ook het Westen wil verzwakken. De dreiging “komt tot hier, tot in onze woningen”, zo stelt hij. Wij moeten als burgers daarom onze steun uitspreken voor een verschuiving van uitgaven voor sociale voorzieningen naar defensie.

De speech van Rutte is een tekstboek voorbeeld van militarisme. Militarisme beoogt de normalisering en legitimering van oorlog, het betreft het proces waarmee samenlevingen ontvankelijk worden gemaakt voor oorlog. Rusland wordt gepresenteerd als onstuitbare en onveranderlijke kwade macht. Een macht die zal binnendringen daar waar we ons het meest veilig wanen: ons eigen huis. Oorlog wordt daarmee persoonlijk, noodzakelijk en onvermijdelijk. De speech is ook een voorbeeld van militarisering. Militarisering gaat niet alleen over de groei van het defensie apparaat, maar ook over de verschuiving van het militaire domein naar andere maatschappelijke velden, zoals de economie, media en kennisinstituten.

Steun voor de oorlogsindustrie

De NAVO-chef roept bedrijven, financiële instellingen zoals pensioenfondsen en banken op om de overstap te maken naar (investeringen in) de wapenindustrie. Er is genoeg geld, er is geen reden voor terughoudendheid. Rutte geeft hiermee een impuls aan een proces dat allang op gang is. De VS hebben sinds de start van de oorlog ruim 64 miljard dollar aan militaire steun verleend aan Oekraïne. Het overgrote deel van die steun komt terecht bij wapenproducenten in de VS zelf. Daarnaast werd in diezelfde periode voor meer dan 140 miljard dollar aan Europese defensieaankopen gedaan bij Amerikaanse bedrijven. De [beurswaarde](#) van de grootse wapenproducenten in de VS en Europa zoals RTX Corporation, Lockheed Martin, Thales, BAE Systems, Rheinmetall en Leonardo steeg sinds het begin van de oorlog met bijna 60%. Binnen de EU zijn in hoog tempo nieuwe fondsen vrijgemaakt en beleidsmaatregelen ingevoerd om de overgang naar een oorlogseconomie te faciliteren. Maar kennelijk is dit niet genoeg. In de speech van Rutte wordt nu ook burgers gevraagd de oorlog te omarmen en bezuinigingen op sociale voorzieningen te accepteren om extra overheidsinvesteringen in defensie mogelijk te maken. Angst is daartoe een effectief middel.

De militarisering van kennis

De vanzelfsprekendheid waarmee de oproep van de NAVO-chef wordt overgenomen in de Nederlandse media illustreert de groeiende dominantie van militaire woordvoerders in het publieke debat. We zagen de afgelopen jaren regelmatig hoge militairen en defensieconsultants aan talkshowtafels hun visie geven op de oorlog. Ze worden daarbij meestal gepresenteerd als experts, en zelden als stakeholders in het conflict. De wijze waarop het kennisdomein militariseert toont zich ook in de recente oproep van de Adviesraad voor Wetenschap, Technologie en Innovatie (waarvan OCW-minister Eppo Bruins tot voor kort voorzitter was) om de forse bezuinigingen op wetenschappelijk onderzoek op te vangen door de banden tussen universiteiten en defensie te versterken met een “kennisoffensief voor defensie”.

We zien hiermee hoe oorlog onze levens binnensluipt. Wij worden als vanzelf deelgenoot van de verhalen en instituties die oorlog acceptabel en noodzakelijk maken. Alleen door ons daarvan bewust te worden, kunnen we ons hiertoe verhouden. Er is weinig erger dan oorlog. De ondragelijke beelden die dagelijks onze huiskamers vullen getuigen daarvan: uit Gaza, Ukraine, Sudan. Het verwoest levens, het voedt de wapenindustrie, het vernietigt de natuur. Als samenleving zouden we alles in het werk moeten stellen om dit te voorkomen. Een eerste stap is de noodzakelijkheden die ons worden opgedrongen te bevragen en onderzoeken.